

БЮДЖЕТНА СТРАТЕГІЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

© 2017 МАКОГОН В. Д.

УДК 336.142.3

Макогон В. Д. Бюджетна стратегія інвестиційно-інноваційної моделі розвитку економіки

У статті розкрито роль бюджетної стратегії в забезпеченні переходу до інвестиційно-інноваційної моделі розвитку економіки. Розглянуто підходи щодо активізації інноваційних процесів, удосконалення існуючих і запровадження нових фінансових інструментів бюджетної політики з метою формування сприятливого інвестиційного середовища. Обґрунтовано, що вагомим напрямом удосконалення управління інноваційним фінансуванням повинна стати оптимізація структури інноваційних витрат бюджету на користь якісного оновлення виробництва через проведення науково-дослідницьких робіт; оптимізацію структури інноваційних витрат бюджету доцільно проводити з урахуванням стратегії інноваційного розвитку країни та державних програм щодо залучення інвестицій в інноваційну сферу; важливими завданнями є активізація формування нормативно-правового забезпечення щодо розвитку механізму державно-приватного партнерства, а також удосконалення інструментів державних закупівель. Важливим чинником переходу до інвестиційно-інноваційної моделі розвитку вітчизняної економіки є кількісні характеристики вхідного потоку інвестицій та якісний компонент, що формується на основі потреб вітчизняної економіки.

Ключові слова: бюджетна політика, бюджетна стратегія, інвестиційно-інноваційна модель розвитку економіки, інвестиційні процеси, інвестиційне середовище.

Бібл.: 15.

Макогон Валентина Дмитрівна – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу бюджетної системи Науково-дослідного фінансового інституту, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Киото, 19, Київ, 02156, Україна)

E-mail: makvkn-teu@gmail.com

УДК 336.142.3

UDC 336.142.3

Макогон В. Д. Бюджетная стратегия инвестиционно-инновационной модели развития экономики

В статье раскрыта роль бюджетной стратегии в обеспечении перехода к инвестиционно-инновационной модели развития экономики. Рассмотрены подходы к активизации инновационных процессов, совершенствование существующих и внедрение новых финансовых инструментов бюджетной политики с целью формирования благоприятной инвестиционной среды. Обосновано, что весомым направлением совершенствования управления инновационным финансированием должна стать оптимизация структуры инновационных расходов бюджета в пользу качественного обновления производства в результате проведения научно-исследовательских работ; оптимизацию структуры инновационных расходов бюджета целесообразно проводить с учетом стратегии инновационного развития страны и государственных программ по привлечению инвестиций в инновационную сферу; важными задачами являются активизация формирования нормативно-правового обеспечения по развитию механизма государственно-частного партнерства, а также совершенствование инструментов государственных закупок. Важным фактором перехода к инвестиционно-инновационной модели развития отечественной экономики являются количественные характеристики входного потока инвестиций и качественный компонент, формирующийся на основе потребностей отечественной экономики.

Ключевые слова: бюджетная политика, бюджетная стратегия, инвестиционно-инновационная модель развития экономики, инвестиционные процессы, инвестиционная среда.

Библ.: 15.

Макогон Валентина Дмитриевна – кандидат экономических наук, старший научный сотрудник, ведущий научный сотрудник отдела бюджетной системы Научно-исследовательского финансового института, Киевский национальный торгово-экономический университет (ул. Киото, 19, Киев, 02156, Украина)

E-mail: makvkn-teu@gmail.com

Makogon V. D. The Budget Strategy for the Investment-Innovation Model of Economic Development

The article discloses the role of the budget strategy in ensuring the transition to an investment-innovation model of development of the economy. The article considers approaches to activating innovation processes, improving the existing ones and introducing new fiscal instruments of budget policy to create a favorable investment environment. It has been substantiated that a substantial direction for improving the management of innovative financing should be optimizing the structure of innovative budget expenditures in favor of a qualitative update of production through research work; the optimization of the structure of innovative budget expenditures should be pursued in the light of the country's innovative development strategy together with government programs to attract investment in the innovative sphere; activating the formation of legal and regulatory support for developing the mechanism of public-private partnership, as well as improving the public procurement instruments, are important tasks. An important factor in the transition to an investment-innovation model of the development of national economy is the quantitative characteristics of the input flow of investments and the qualitative component that is emerging from the needs of the national economy.

Keywords: budget policy, budget strategy, investment-innovation model of economic development, investment processes, investment environment.

Bibl.: 15.

Makogon Valentina D. – PhD (Economics), Senior Research Fellow, Leading Researcher of the Department of Budget System of Research Institute of Finance, Kyiv National University of Trade and Economics (19 Kioto Str., Kyiv, 02156, Ukraine)

E-mail: makvkn-teu@gmail.com

Забезпечення інвестиційно-інноваційного розвитку вітчизняної економіки являє собою складний і багатоаспектний процес, який залежить від впливу значного спектра екзогенних та ендогенних факторів, зокрема бюджетної стратегії, що зумовлює можливість здійснення радикальних фінансово-економічних реформ у системі державних фінансів. Створення сприят-

ливого інвестиційного клімату передбачає формування та реалізацію дієвої бюджетної політики, спрямованої на ринкові перетворення та народження демократичної правової держави, інтегрованої у світову економіку.

Питання формування бюджетної політики та її впливу на інвестиційно-інноваційний розвиток економіки розкриваються в роботах зарубіжних учених:

Дж. Б'юкенена, А. Вагнера, Дж. М. Кейнса тощо [1–3]. Питання формування та реалізації бюджетної політики як інструменту інвестиційного розвитку вітчизняної економіки висвітлені в роботах вітчизняних учених: О. Василика, І. Запатріної, Л. Лисяк, І. Лук'яненко, В. Федосова, І. Чугунова [4–12] та ін. Водночас недостатньо досліджені питання, пов'язані з інституційними змінами в бюджетній політиці, що необхідні для дієвих економічних перетворень, вироблення та реалізації нових підходів, які б забезпечували інноваційний тип розвитку вітчизняної економіки. Зазначене стосується насамперед важливості розробки бюджетної стратегії, в якій найдуть відображення питання щодо активізації інвестиційно-інноваційних процесів.

Мета статті полягає в розкритті ролі бюджетної політики в забезпеченні інвестиційно-інноваційного розвитку вітчизняної економіки; узагальненні визначення й обґрунтуванні напрямів удосконалення управління інноваційним фінансуванням.

Провідну роль у формуванні інвестиційно-інноваційної моделі розвитку економіки відіграє бюджетна політика, яка забезпечує поєднання в єдине ціле всіх сфер державних фінансів, узгодженість за термінами, формами руху та обсягами бюджетних ресурсів. На даний час важливими завданнями є розробка бюджетної стратегії економічного зростання, що надасть можливість забезпечити конкурентоспроможність вітчизняної економіки шляхом:

- ✦ гармонізації стратегічного, фінансово-економічного та бюджетного планування;
- ✦ орієнтування діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування на досягнення стратегічних цілей і завдань, отримання конкретних результатів;
- ✦ створення логічної вертикалі фінансово-бюджетного планування: стратегічні цілі соціально-економічного розвитку країни – стратегічні цілі бюджетної політики – завдання та шляхи їх реалізації – фінансово-бюджетні індикатори – бюджетні ресурси.

Враховуючи складне зовнішньоекономічне та політичне становище в Україні, зниження темпів економічного зростання, важливими завданнями є реалізація антикризової стратегії, що визначає напрями інтенсифікації економічного зростання, при якому інструменти бюджетної політики будуть спрямовані на забезпечення збереження фінансово-економічного потенціалу країни та впровадження принципу раціональності використання бюджетних коштів. Важлива роль належить інституціональним принципам формування бюджетної стратегії, оскільки розвиток її інституційної основи є важливою передумовою забезпечення ефективності бюджетного механізму як інструменту забезпечення сталого розвитку економіки та соціальної стабільності.

Разом з тим, результативність бюджетної стратегії визначається як перевищення ефективності видатків бюджету порівняно з фіскальним впливом доходів бюджету. Значення цього перевищення повинно бути найбільшим. Країни, які здатні певною мірою досягнути

зазначеного, мають дієвий фінансовий інструмент економічного зростання [11].

Головне завдання бюджетної політики в умовах сьогодення полягає в пошуку важелів, здатних прискорити темпи економічного зростання та підтримати їх на високому рівні протягом тривалого періоду [12]. У розвинених країнах вирішення зазначеного завдання передбачається шляхом активізації інноваційних процесів у науково-технологічній сфері. Зазначені процеси дозволяють сформувати новий, посткризовий технологічний уклад, здатний забезпечити відновлення позитивної динаміки економічного зростання.

Країнам з перехідною економікою в зазначеній ситуації важливо закласти основи розвитку національних інноваційних систем. Зокрема, у окремих країнах розпочато великі державні програми, спрямовані на забезпечення розвитку високотехнологічної інфраструктури та енергетики. Активізуються зусилля з розбудови національних інноваційних систем за рахунок державної підтримки розвитку науки, інноваційного бізнесу та розробки пріоритетних науково-технологічних та інноваційних програм. Передбачається, що підвищення рівня фінансування науки, програм у інвестиційно-інноваційній сфері приведе до створення більш сприятливого інвестиційно-інноваційного клімату як для національних, так і для іноземних компаній і в розвинутих країнах, і в країнах з перехідною економікою, що сприятиме подальшому посиленню їх науково-технологічного та інноваційного потенціалу.

Разом з тим, основні труднощі переходу до інвестиційно-інноваційної моделі розвитку вітчизняної економіки пов'язані з недостатнім рівнем: розвитку інноваційної системи; інвестування фінансових ресурсів у розвиток промисловості; ефективності механізму кредитування інноваційних проектів. Як наслідок посилюється роль бюджетної та інноваційної політики, основним завданням якої на даний час є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції.

Слід відмітити, що, незважаючи на визначений шлях переходу України до інвестиційно-інноваційної моделі розвитку, стимули активізації інноваційних процесів у науково-технологічній сфері відповідно до Бюджетного та Податкового кодексів досить обмежені. У сучасних умовах важливим чинником переходу до інвестиційно-інноваційної моделі розвитку вітчизняної економіки є кількісні характеристики вхідного потоку інвестицій та якісний компонент, що формується на основі потреб вітчизняної економіки, зокрема джерел і структури інвестицій, рівня державних фінансових вкладень. Разом з тим, фінансово-економічні кризові процеси в Україні зумовили зниження рівня інвестиційної діяльності, недостатній рівень нагромадження основного капіталу, що значно поступається показникам докризового рівня та не відповідає потребам забезпечення розширеного економічного відтворення.

Окрім визначених проблем, забезпеченню стабільної позитивної динаміки інвестиційних процесів перешкоджає низка зовнішніх та внутрішніх ризиків, зокрема:

- ✦ нестійкість процесу відновлення світових потоків прямого іноземного інвестування, що зумовлено низьким рівнем інвестиційної активності в країнах Європейського Союзу внаслідок жорсткої економії, зумовленої зростанням боргових зобов'язань;
- ✦ зниження темпів економічного зростання в розвинутих країнах;
- ✦ невизначені перспективи економічного зростання;
- ✦ незадовільна динаміка кредитування інвестиційних цілей нефінансових корпорацій;
- ✦ політична нестабільність та її непередбачуваність.

Відповідно, створення ефективної моделі забезпечення інвестиційно-інноваційного розвитку вітчизняної економіки потребує вдосконалення низки існуючих і запровадження нових фінансових інструментів бюджетної політики. Важливими завданнями є активізація формування нормативно-правового забезпечення щодо розвитку механізму державно-приватного партнерства, зокрема щодо посилення ролі приватних інвесторів у розробці та прийнятті інвестиційних рішень; удосконалення інструментів державних закупівель з метою мінімізації рівня ризику неефективного використання державних фінансових ресурсів.

Основною метою державно-приватного партнерства є розвиток інфраструктури в інтересах суспільства шляхом об'єднання ресурсів і досвіду держави та бізнесу, реалізація суспільно важливих проектів з найменшими витратами і ризиками за умови надання економічним суб'єктам високоякісних послуг. У цілому, зазначене співробітництво є системою середньострокових або довгострокових взаємовідносин між державою і приватним сектором для надання приватним сектором від імені держави суспільно значущих послуг з проектування, фінансування, будівництва, реконструкції, реабілітації, експлуатації або обслуговування об'єктів.

До основних моделей державно-приватного партнерства з урахуванням досвіду країн з розвинутою та трансформаційною економікою можна віднести:

- ✦ *інституційну модель* (на базі спільної участі в капіталі проектної компанії);
- ✦ *контрактну модель* (контракти на управління, будівництво, оренду тощо). При цьому важливим є вибір форми контракту; форми забезпечення зобов'язань; розробка конкурсної процедури, що забезпечує вибір приватного партнера, який найкращим чином забезпечує досягнення цілей відповідного проекту.

Вибір механізмів державно-приватного партнерства має базуватися на національних пріоритетах, враховувати рівень розвитку та існуючі інфраструктурні дисбаланси в Україні. Важливу роль при цьому відіграє рівень розвитку інституційного забезпечення, зокрема методологічних підходів до визначення критеріїв за-

лучення приватного партнера, формування тендерних процедур, визначення стандартів якості послуг, запровадження процедур моніторингу та оцінки діяльності приватного оператора тощо.

Згідно із Законом України «Про державно-приватне партнерство» встановлено організаційно-правові засади взаємодії державних партнерів з приватними партнерами та основні принципи державно-приватного партнерства на договірній основі. Визначено, що державна підтримка здійснення державно-приватного партнерства може надаватися, зокрема, шляхом надання державних гарантій та гарантій місцевого самоврядування; фінансування за рахунок коштів державного чи місцевих бюджетів та інших джерел згідно із загальнодержавними та місцевими програмами [13]. Зазначені питання регулюються відповідно до Бюджетного кодексу України, законами України про Державний бюджет на відповідний рік та окремими рішеннями Кабінету Міністрів України щодо затвердження Порядку та умов надання у відповідному році державних гарантій для забезпечення виконання боргових зобов'язань за запозиченнями суб'єктів господарювання, залученими для реалізації інвестиційних, інноваційних, інфраструктурних та інших проектів розвитку, які мають стратегічне значення та реалізація яких сприятиме розвитку національної економіки.

Водночас в Україні не сформовано законодавчого поля, що надало б можливість для формування єдиного системного бачення моделі організації державно-приватного партнерства. Крім того, певні законодавчі норми не корелюються в різних нормативно-правових актах. Тривають дискусії щодо обсягу, відповідності, адекватності державної підтримки в контексті розвитку державно-приватного партнерства стратегічним завданням, що стоять перед країною в умовах трансформаційних перетворень.

З метою формування сприятливого інвестиційного середовища доцільним є врегулювання на законодавчому рівні механізму взаємодії регіональних центрів з інвестицій та розвитку з органами ліцензування та дозвільними органами. Для вдосконалення інфраструктурного забезпечення інвестиційної діяльності важливим є вдосконалення нормативно-правових засад щодо створення індустріальних парків, розробка концепції створення на засадах державно-приватного партнерства спеціалізованих лізингових центрів з метою стимулювання інвестицій в реальний сектор економіки на засадах лізингу, передбачивши спрощення процедури ввезення на пільгових умовах високотехнологічного обладнання та вдосконалення законодавства, що регулює здійснення лізингових операцій. З метою створення системи державних гарантій захисту іноземних інвестицій та врегулювання комерційних спорів між суб'єктами інвестиційного процесу доцільним є вдосконалення правових засад створення державних гарантійно-заставних агентств для надання додаткового гарантійного забезпечення інвестиційних проектів інноваційного спрямування, що надасть можливість для перерозподілу інвестиційних ризиків.

Політика державних інвестицій щодо інновацій повинна бути спрямована на оптимізацію державних витрат, підвищення їх частки у валовому внутрішньому продукті. В Україні частка підприємств, що займалися інноваціями за 2000–2015 рр., у середньому складає 15,13%; частка підприємств, що впроваджували інновації – 12,20%; найбільший обсяг інноваційних коштів спрямовується на капітальні витрати (близько 70%), значно менша частка – на науково-дослідницькі роботи (близько 10%) і придбання нових технологій (близько 2%). Загальна сума витрат на інноваційну діяльність у середньому за 2000–2015 рр. складає 7621,6 млн грн, з них з державного бюджету – 2,16 % [14].

Важливо відмітити, що для кожної країни характерний свій фінансовий механізм та бюджетна архітектура, що визначаються виходячи із економічних умов, особливостей функціонування інноваційної системи, існуючих потреб і пріоритетів інноваційного розвитку, політичних переваг і традицій. На даний час в Україні актуалізувалася нагальна необхідність не тільки збільшити обсяги інноваційного фінансування, а й удосконалити механізм формування та реалізації завдань і пріоритетів інноваційної діяльності в державі. Збільшення витрат на розробки необхідно здійснювати виходячи з науково обґрунтованої їх частки у ВВП з урахуванням соціально-економічного розвитку України, рівня комерціалізації інноваційних досліджень і розробок.

Вагомим напрямом удосконалення управління інноваційним фінансуванням повинна стати оптимізація структури інноваційних витрат бюджету на користь якісного оновлення виробництва через проведення науково-дослідницьких робіт. Оптимізацію структури інноваційних витрат бюджету доцільно проводити з урахуванням стратегії інноваційного розвитку країни та державних програм щодо залучення інвестицій в інноваційну сферу.

Зокрема, основною метою «Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» визначено необхідність обґрунтування та створення механізмів реалізації нової державної інноваційно-інвестиційної політики щодо здійснення узгоджених змін у всіх ланках національної інноваційної системи, спрямованих на кардинальне зростання її впливу на економічний і соціальний розвиток країни шляхом створення відповідних привабливих внутрішніх умов і підвищення стійкості вітчизняної економіки до тиску зовнішніх умов, що обумовлені глобалізацією та неолібералізацією економічного життя. З метою забезпечення сталого розвитку економіки, зростання продуктивності праці, віддачі від використання наявних природних ресурсів і людського потенціалу, конкурентоспроможності вітчизняної продукції та покращання на цій основі рівня й якості життя громадян необхідно домогтися переміщення України за комплексним індикатором інноваційного розвитку, що визначається за Європейським інноваційним табло, з групи «країни, які наздоганяють», мінімум до групи країн «помірні інноватори», а за кращих умов – до групи країн «послідовників» [15].

Вагомими для розбудови інституту державних фінансів та переходу до інвестиційно-інноваційної моделі розвитку є також заходи, спрямовані на:

- ✦ забезпечення розширення міжнародного науково-технічного та інноваційного співробітництва;
- ✦ розширення підготовки фахівців з інноваційного менеджменту;
- ✦ стимулювання розвитку венчурного інвестування, лізингу, кредитування та страхування ризиків наукоємних проектів.

Тому важливим завданням є визначення в постановках про основні напрями бюджетної політики на відповідний рік основних завдань щодо стимулювання інвестиційно-інноваційних процесів, що дозволить скоординувати заходи та сконцентрувати для їх виконання фінансові, матеріальні та людські ресурси.

ВИСНОВКИ

Визначення та закріплення довгострокових орієнтирів бюджетної політики сприятиме встановленню балансу між поточними та капітальними витратами, забезпеченню стабільності бюджетної системи, оптимізації бюджетних витрат, зниженню внутрішніх та зовнішніх ризиків для бюджетної стійкості та збалансованості в довгостроковій перспективі. При цьому, важливим завданням є здійснення моніторингу процесу реалізації бюджетної стратегії, визначення умов, дотримання яких характеризує її ефективність; здійснення дієвих фінансових перетворень шляхом використання обґрунтованих методів та інструментів бюджетної політики, спрямованих на отримання якісного суспільно-значимого кінцевого результату.

В умовах обмеженості можливостей державного інвестування, наявності низки ризиків для забезпечення підвищення рівня інноваційно-інвестиційної діяльності бюджетна та інвестиційна політика має бути спрямована на впровадження дієвих інструментів стимулювання залучення капіталу, створення ефективної системи управління інноваційно-інвестиційними процесами. До пріоритетних напрямів слід віднести:

- ✦ інвестиційно-інноваційне забезпечення структурної перебудови економіки;
- ✦ покращення інвестиційного клімату шляхом удосконалення законодавства відповідно до європейських стандартів;
- ✦ підвищення рівня мобілізації джерел інвестиційних ресурсів та їх ефективного використання;
- ✦ розвиток механізму державно-приватного партнерства;
- ✦ посилення ролі та ефективності державного інвестування як дієвого інструменту спрямування інвестиційних ресурсів на реалізацію стратегічних інноваційно-інвестиційних проектів;
- ✦ створення умов для накопичення внутрішніх інвестиційних ресурсів та забезпечення економічного зростання.

Разом з тим, вирішення зазначених завдань можливе лише при здійсненні комплексного, системного

підходу щодо формування та вдосконалення державних фінансових інструментів. При цьому основою реалізації зазначених завдань є нормативно-правове забезпечення, яке визначає припустимі межі та форми дії організаційних і фінансових чинників на формування інвестиційно-інноваційної моделі розвитку вітчизняної економіки. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Б'юкенен Дж. М., Масгрейв Р. А.** Суспільні фінанси і суспільний вибір: два протилежних бачення держави/пер. з англ. А. Іщенка. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2004. 175 с.
2. **Вагнер А.** Теорія фінансов. Л.: Петроком, 1993. 231 с.
3. **Кейнс Дж. М.** Общая теория занятости, процента и денег/ пер. с англ. М.: Гелиос, 2012. 352 с.
4. **Василик О. Д.** Теорія фінансів. Київ: НІОС, 2000. 416 с.
5. Державне фінансове регулювання економічних перетворень/І. Я. Чугунов, А. В. Павелко, Т. В. Канєва та ін.; за заг. ред. А. А. Мазараки. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. 376 с.
6. **Запатріна І. В.** Бюджетний механізм економічного зростання. Київ: Ін-т соц.-екон. стратегій, 2007. 528 с.
7. Бюджетна складова реалізації домінуючих напрямів суспільного розвитку/за ред. Л. В. Лисяк. Дніпропетровськ: ДДФА, 2015. 396 с.
8. **Лук'яненко І. Г.** Моделювання впливу змін фіскальної політики на економіку України. *Бізнес Інформ*. 2012. № 4. С. 197–201.
9. Теорія фінансів/за ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія. Київ: Центр навчальної літератури, 2010. 576 с.
10. **Чугунов І., Макогон В.** Бюджетно-податкова політика в умовах інституційних перетворень. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2014. № 4. С. 79–91.
11. **Чугунов І. Я.** Довгострокова бюджетна стратегія у системі економічної циклічності. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2014. № 5. С. 64–77.
12. **Чугунов І. Я., Затонацька Т. Г., Ставицький А. В.** Фінансово-економічне прогнозування і планування. Київ: ТОВ «ПоліграфКонсалтинг», 2007. 312 с.
13. Закон України «Про державно-приватне партнерство» від 01.07.2010. № 2404-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>
14. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
15. Постанова Верховної Ради України «Про прийняття за основу проекту Постанови Верховної Ради України про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» від 03.06.2010 р. № 2317-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2317-17>

REFERENCES

- Biukenen, Dzh. M., and Mashreiv, R. A. *Suspilni finansy i suspilnyi vybir: dva protylezhnykh bachennia derzhavy* [Public finances and social choice: two opposing views of the state]. Kyiv: Kyievo-Mohylianska akademiia, 2004.
- Biudzhetna skladova realizatsii dominantnykh napriamiv suspilnoho rozvytku* [Budget component of realization of dominant directions of social development]. Dnipropetrovsk: DDFa, 2015.
- Chuhunov, I. Ya. et al. *Derzhavne finansove rehulivannia ekonomichnykh peretvoren* [State financial regulation of economic transformations]. Kyiv: KNTEU, 2015.
- Chuhunov, I., and Makohon, V. "Biudzhethno-podatкова polityka v umovakh instytutsiinykh peretvoren" [Budget and tax policy

in the context of institutional reforms]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho torhovelnno-ekonomichnoho universytetu*, no. 4 (2014): 79-91.

Chuhunov, I. Ya. "Dovhostrokovna biudzhethna stratehiia u systemi ekonomichnoi tsyklichnosti" [Long-term fiscal strategy in the system of economic cycles]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho torhovelnno-ekonomichnoho universytetu*, no. 5 (2014): 64-77.

Chuhunov, I. Ya., Zatonatska, T. H., and Stavyt'skyi, A. V. *Finansovo-ekonomichne prohnouzuvannia i planuvannia* [Financial and economic forecasting and planning]. Kyiv: PolihrafKonsaltin, 2007.

Keyns, Dzh. M. *Obshchaya teoriya zanyatosti, protsenta i deneg* [General theory of employment, interest and money]. Moscow: Gelios, 2012.

Lukianenko, I. H. "Modeliuvannia vplyvu zmin fiskalnoi polityky na ekonomiku Ukrainy" [Modeling the impact of fiscal policy changes on Ukraine's economy]. *Biznes Inform*, no. 4 (2012): 197-201.

[Legal Act of Ukraine] (2010). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>

[Legal Act of Ukraine] (2010). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2317-17>

Ofitsiinyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Teoriia finansiv [Theory of Finance]. Kyiv: Tsentri navchalnoi literatury, 2010.

Vagner, A. *Teoriya finansov* [Theory of Finance]. Leningrad: Petrokom, 1993.

Vasylyk, O. D. *Teoriia finansiv* [Theory of Finance]. Kyiv: NIOS, 2000.

Zapatrina, I. V. *Biudzhethnyi mekhanizm ekonomichnoho zrostannia* [Budgetary mechanism of economic growth]. Kyiv: In-t sots.-ekon. stratehii, 2007.